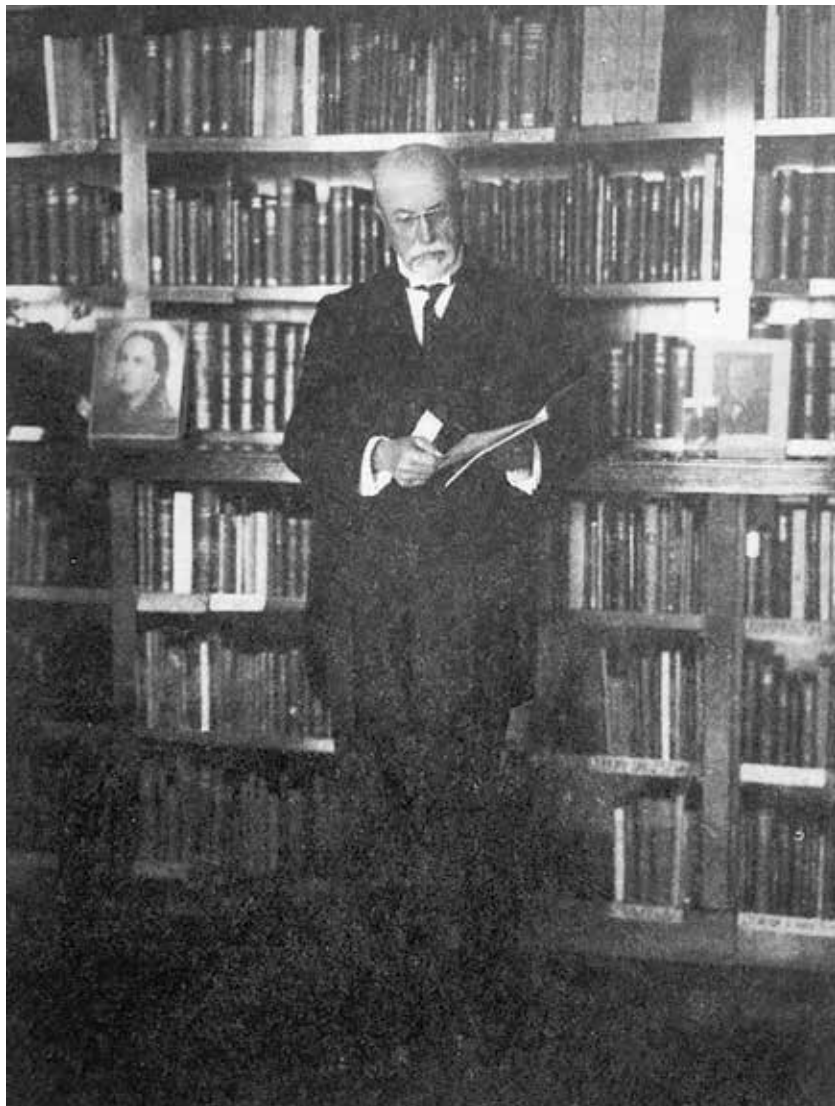

Téma: K 100. výročí vzniku Československé republiky

T. G. Masaryk v roce 1925

Prezident Masaryk k desátému výročí republiky¹

Páni předsedové Národního shromáždění, páni ministři, milí spolupracovníci!

Děkuju vám srdečně za vaše přátelské přání a připojuju se k vašemu vřelému přání blaha a zdárného rozvoje naší drahé republiky! [...]

Je tomu deset let, co vykoupený národ vzal do svých rukou správu věcí svých; je tomu deset let, co se ukončil odboj nikoliv čtyřletý, ale staletý – odboj proti cizovládě, zlovládě, nesvobodě; odboj, který byl částí obecného zápasu o lepší, svobodnější, demokratičtější řád světa. Nemůžeme dnes nezapomenout na všechny ty, kdo před námi národ budili a byli nám za rakousko-uherského utlačení vzorem odrahouštění. [...]

Vzpomínáme s úctou na ty, kdo trpně nebo se zbraní v ruce položili své životy v boji proti habsburské monarchii; vzpomínáme na houževnatý odpor bezbranného národa, vrcholící nekrvavou úspěšnou revolucí toho krásného 28. října před desíti lety. Staletý program Čechů a Slováků byl velikým usilováním o spravedlnost a právo; je tomu dnes deset let, co úsilím mnohých generací byl obnoven porušený mravní řád.

Deset let je maličko v dějinách, ale mnoho v životě lidí. Když jsem se před deseti lety vrátil domů, do republiky osvobozené, užil jsem slova, které se mi dralo na jazyk: že je to jako pohádka. Pohlédnu-li dnes zpátky na těch prvních deset let, řekl bych zase pohádka – zázrak. Začínali jsme s holýma rukama, bez armády, bez státotvorné tradice, s hroutící se valutou, za hospodářského rozvratu, za obecného úpadku kázně, s dědictvím dualismu, s iredentou ve vlastních hranicích, uprostřed států zmítaných otřesy zprava i zleva: my, tísnění malými prostředky, odvyklí vládnout, málo naklonění poslouchat, skoro neznámí světu. A přece jsme obstáli v této zkoušce a obstáli čestně: dali jsme obnovenému státu ústavu, organizovali jsme administrati-

1 Naším čtenářům zde přinášíme výňatky z úvodu a závěru projevu, který prezident Tomáš Garrigue Masaryk přednesl v Národním shromáždění při příležitosti 10. výročí vzniku Československé republiky. Přetisk jubilejního poselství je převzat z 35. svazku *Spisů T. G. Masaryka: Cesta demokracie III. Projevy – články – rozhovory 1924–1928* (ed. V. Fejlek, Praha, Ústav T. G. Masaryka, o. p. s. 1994), s. 322–323 a 332–335. Pozn. red.

vu a armádu; čelili jsme hospodářské tísní, národnostnímu boji a mezinárodním konfliktům. Naše úkoly bývaly těžší, než jsme si přiznávali; a přece jsme vybudovali stát, který požívá důvěry za hranicemi a – což je ještě důležitější – důvěry nás samých, nás všech; po té zkoušce deseti let můžeme klidně pokračovat ve své tvůrčí politické práci. Je to úspěšný kus vývoje; stál mnoho trpělivé práce, a proto vzpomeňme vděčně všech, kdo spolupracovali a nebáli se vzít na sebe odpovědnost.

* * *

Postupem doby, vývojem všichni národnostní se stavovsky a stranicky individualizují a specializují; tak se u nás z prvotní jedné strany staročeské vydělily a osamostatnily strany druhé. S tou společenskou diferenciací musíme počítat. Musíme počítat i s tím, že některé frakce a strany budou proti republice a demokracii, ať už mají utopické programy nepraktické nebo víceméně násilnické a anarchické. V každém případě proti tomu můžeme důvěřovat, že se vždy najde většina státotvorná, koalice nespočívající pouze na hospodářských zájmech, nýbrž také na politických zásadách demokracie. Opírám svou důvěru o cennou zkušenost koalice po válce, o fakt, že se socialisté zúčastnili vlády. Koalice je jen jiné slovo pro to, oč v politice zahraniční usilujeme. Společností národů a ostatními, již hodně četnými mezistátními a mezinárodními institucemi. Věřím v mír mezi národy, ale tento mír začíná mírem mezi občany jednotlivých států.

Naše republika vznikla ze světové konflagrace a revolucí; po revoluci bylo úkolem budovat stát promyšlenou, pilnou prací, prací denní a všední, prací v drobném a malém. Je to přirozený pochod všech velikých událostí politických, všech revolucí. Člověk nemůže být stále rozohněn a rozechvěn, heroické vzepětí přirozeně trvá jen kratší dobu; po něm dostavuje se doba uklidnění a upokojení. Avšak to uklidnění a upokojení nesmí se zvrhnout v ochablost a slabost; pravé nadšení, nadšení pro právo a spravedlnost národa a lidstva nepřestává nikdy, jen se obrací k jiným prostředkům: a neúčinnějším prostředkem je cílevědomá práce.

Obnovený, nový stát potřebuje práce tvůrčí. Máme vhodné heslo: odrahouštět, ale člověk je bytostí zvykovou, a tak se stává, že po dočasném rozohnění a velikých plánech velmi mnozí se vrací tam, odkud vyšli.

Naše práce prvního desetiletí, chci to připustit, byla v mnohých oborech více extenzivní než intenzivní; ale v tom nastane náprava, užijeme nabytých zkušeností k dalšímu zdokonalení a pokroku. V práci a vědění je naše spasení – rád cituju heslo jednoho z našich zasloužilých vůdců národa.

Máme-li provozovat tuto politiku práce a vědění, politiku opravdu kulturní, musíme k ní sbírat všechny síly a sílečky; proto je třeba, aby naše ženy, polo-

více obyvatelstva, byly přibrány k veřejné činnosti. Takzvaná otázka ženská je žhavá; ve skutečnosti běží tu hlavně o stav měšťanský, naši zemědělci a dělníci, gros obyvatelstva, otázku tak zle nepociťují. Je mně divné, že zejména naše úřady, státní a autonomní, brání se připuštění žen v úřady, když se tu do značné míry jedná o ženy a dcery úředníků.

Netajím si, že zavládla v některých kruzích jistá neuspokojenost. S těmi, kdo zásadně jsou proti republice a demokracii, není žádné dohody; a není dohody ani s těmi, kdo jsou nespokojeni, že jim převrat nepřinesl více. Převrat zpodilil takzvané zbohatlíky – ti již dnes, jak slyším od znalců, namnoze všichni ztratili svými anomálními spekulacemi své peníze. Jak nabyli, tak pozbyli. Jsou však také zbohatlíci političtí, kteří spekovali politicky, a dokonce na převrat; i ti jsou dnes demaskováni, vykřikováni nacionalismu a očisty jim neprospělo. Konečně jsme za těch deset let také poznali lidi při politické práci a nedáváme se již mýlit zaobalováním neschopnosti do nabubřelých hešel o národnosti, mravnosti a náboženství, pokroku a revolučnosti atd.

Od této nespokojenosti liším nespokojenost, jak byla nazvána, svatou: obnovený stát přinesl nové těžké úkoly a slušní lidé, postavení na odpovědná místa, jsou znepokojováni, protože se svědomitě ptají sami sebe, stačili-li na úkoly jim uložené. Rozumím této nervozitě, pochybnostem o volbě správných prostředků a touze po dobrém a nejlepším. Z tohoto šlechetného úsilí vznikají spory, zejména spory o taktiku, za daných poměrů vedené organizovanými stranami. A je pravda, že spory někdy se stávají nemírným a hlozmožným bojem.

Pozoruju všesky nezdravé zjevy, byl jsem a jsem na stráži; ale veliká a rozhodující většina občanstva, to smím prohlásit, hodnotí veliký náš převrat správně, je si svých úkolů vědoma a neleká se daných obtíží. Není maličkostí znovu dobýt svého státu a ten stát udržet, naše položení v Evropě a ve světě, vývoj Evropy v období očividně přechodném ukládají nám mnohé a těžké úkoly ve všech oborech kulturního snažení. Nepochybuju, že vykonáme všesky úkoly, k nimž jsme zavázáni svou historií a odkazem předků.

Ta rozhodující většina občanstva také chápe, že nesmíme všesko čekat jen od státu a jeho úřednictva; vedle organizace státní je přirozená organizace národů, organizace celé kultury a tyto organizace nakonec rozhodují i o osudu států.

Demokracie má v tom lepší postavení než stát starý. Demokracie není pouze formou státní, nýbrž také metodou všeho veřejného a soukromého života, je názorem na život; podstata demokracie je shoda lidí, jejich mírné obcování, láska, lidskost. Úspěšná politika, domácí i zahraniční, uvědomělé politické vedení předpokládá souhlasnost občanů v hlavních názorech a o hlavním směru politického počínání. Stát není jen mechanismem, politika není jen dovednou správnou a diplomatickou technikou, stát je spolením

občanů na rozumových a mravních základech. Jestliže život jednotlivců má smysl jen sub specie aeternitatis, platí to také o politickém spolčení těch jednotlivců. Stát má hlubší smysl, než se to navenek jeví v té směsici jednotlivých politických akcí a akciček. Stát má smysl duchovní, smysl mravní.

Teoretikové státu starého vyjadřovali to formulí, že monarcha je z boží milosti: těsné spojení státu s církvemi bylo praktickým výrazem mravního smyslu státu. Věřím, že také demokracie, jako celý život jednotlivců a národů, je z boží milosti. Tento smysl státu moderního se dost nechápe, protože vznikl odporem a revolucí proti starému režimu, proti monarchismu, osobujícím si výlučnost Boží milosti, a proti církvím, absolutistickým monarchismem zneužívaným. Odsud rozšířený požadavek a provádění rozluky státu a církve v mnohých zemích. Podle mého názoru program rozluky státu od církví nemá být bojem proti náboženství. Rozlukou církví a státu i církve i stát mají se stát samostatnými, aby každý vlastní silou a způsobem svým sloužily nejvyšším ideálům lidstva.

Opravdové demokracii nestačí instituce, ona potřebuje lidí, lidí živých, tedy lidí věřících v poslání svého státu a národu, lidí spojených ideou; naší demokracii nestačí pouze technické školení úřednictva a vojska, naše demokracie je mravním úkolem životním nejen úředníků a vojáků, nýbrž všech rozmyslných občanů a občanek a v první řadě zástupců občanstva, jeho vůdců. Naše demokracie musí být zárukou a ochranou všeho kulturního snažení v oboru technickém a hospodářském, v oboru věd a umění, mravnosti a náboženství. Proto naše demokracie musí být stálou reformou, stálou revolucí, ale revolucí hlav a srdcí!